



The Office Of The Principal and Vice - Chancellor

**MOFROFESARA MS MAKHANYA, HLOGO LE
MOTLATŠAMOTŠHANSELIRI
YUNIBESITHI YA AFRIKA
BORWA.**

**POLELO YA KAMOGELO LE PULO: THAKGOLO YA BEKE YA
DINYAKIŠIŠO LE MAITHOMELO**

**26 FEBEREWARE - 2 MATŠHE 2018: *Dinyakišišo go tšwetša bosasa bja
rena pele***

- Molaolalenaneo, Ngk Meiya Nthoesane, Molaodimogolo wa Motšwaoswere, Unisa

Press

- Ngk Daisy Selematsela, Motlatšahlogo wa motšwaoswere: Dithuto tša Dinyakišišo, Dithuto tša ka morago ga tikrii ya mathomo

Maithomelo le Mekgwa ya go fihliša ditirelo setšhabeng, Unisa

- Maloko a phanele, diboledi tšeo di memilwego le bahlagišapolelo ba rena bao ba hlomphegago:

- Ngk David Green, Director: Lenaneo la Dithuši tša Titšithale, Taylor & Francis: “Go tšwetša pele dinyakišišo le thušo dithutong tša

baithuti tša Afrika Borwa tikologong ya dinyakišišo
nkgokolofaseng.

Moprofesara Ihron Rensburg, Motlatšamotšhanseliri le Hlogo ya peleng ya Yunibesithi ya Johannesburg: “Bokamoso – tebelelo ye e itšeng ya thuto”

➤ Ms Tina Eboka, Group MD: NTP Radioisotopes SOC Ltd, khampahni yeo mong wa yona ka botlalo e lego Necsa (the South African Nuclear Energy Corporation): “Tsela ye e sa beakanywago ka botlalo go thoma go dinyakišišo go iša go boithomolliši le tšwelelo”

➤ Ms Chantell Ilbury, mokgonagatši Matwetwe, Seboledi, Mofahloši, Mongwadi yo dingwalo tša gagwe di rekilwego ka bontšintši gape e le setsebakgwebo sa maloba: “Growing foxes: an education revolution!”

➤ Ms Dudu Nkosi, Molaodimogolophethiši wa Motšwaoswere: Ditirelo tša Bokgobapuku

- Maloko a Khansele ao a lego gona mo

- Maloko a bolaodiphethiši le bolaodi bjo bo nabišitšwego ao a lego gona mo

- bašomimmogo go tšwa diinstitšhušeneng tše di tswalanego

- Badirišani ba tša thuto le bao e sego ba tša thuto ba Unisa

- Baithuti ba Unisa

- Batšekarolo ba institšhušene

ya rena

Baeng, basadi le banna bao ba hlomphegago

Ke le amogela ka diatla tše borutho go *Research and Innovation Week* ya ngwaga ka ngwaga ya Unisa. Ngwaga wo re keteka beke ya dinyakišišo le maithomelo ya bošupa, gomme go kgahliša gagolo go bona ka moo tiragalo ye ya ngwaga ka ngwaga ya tlhagišo ya mekgwa ye meswa gape yeo e fago dikgopolo le dikhuetšo tše bohlokwa, e hlagišago peakanyo le go bontšha ditiragalo lekaleng la rena le setšhabeng sa rena, gagolo bjalo ka ge di nyalelana le phetogo ya yona le tema ye bohlokwa yeo dinyakišišo di e kgathago go hlahleng le go sepetša lenaneo leo.

Mengwageng ye šupa ye e fetilego, kgoboketšo ya mediro ya rena ya dinyakišišo e katane ka mafolofolo go godiša dinyakišišo le banyakišiši ba rena senthareng ya botsebitsebi bjo bo tla bago le seabe ka mokgwa wo o kwagalago - le , seo se lego bohlokwa gagolo, khuetšo ye kgolo - go tebelelo ye bohlokwa ya dinyakišišo le boitshwaro bjoo bo tla bago le seabe tšweletšong ya bosasa bja rena: Bja yunibesithi, gammogo le bja naga ya rena le kontinente ya rena, bao ka moka ba thekgago ponelopele ya institšhušene ya rena ya yunibesithi yeo e *bopago bokamoso* ka go kgotsofatša dinyakwa tša batho.

Morero wa rena wa beke ye ya dinyakišišo ke “Dinyakišišo go tšweletša bosasa bja rena pele”, gomme e theilwe go motheo wo o tiilego wo o filwego ke merero ye e fetilego go netefatša go išwa pele ga protšeke ya

rena ya phetošo ya dinyakišišo le go sepelelana ga dipoledišano tše re swanetšego go ba le tšona.

Ngwaga wo diboledi tše di memilwego tša rena di fa seo mo gongwe e lego bohlatse bjo bo tiilego go fihla bjale bja phapano tikologong ya dinyakišišo setšhabeng le nkgokolofaseng ka bobedi, e lego seo, ke a le tshepiša, se tšweletšwago go swana le tikologong ya tša thuto le borutiši. Ke lemoga gore dipoledišano tše di swanago le tše, di a dirišwa kontinenteng ka bophara le nkgokolofaseng, e le mothopo wa ditlhohlo tše di raranego tše di nyalelenago le mabaka a batho le ekonomi, go se lekane setšhabeng, bogolo bja phalalo, gomme go gola ga go ntšha diphatlophatlwana ga tikologo ya thuto ya godingwana ya tlwaelo go hlola dinyakišišo tše di sa hlolego tšweletšo pele le/goba di sa nepišego STEM. Go na le kgahlego ye e golago ya nyako ya potlako ya dinyakišišo tša disaense tša setšhaba le botho tše di tla thušago go rarolla mathata a ao a tšwelelago ka mehla. Go kgahliša kudukudu – gomme, bjalo ka setsebi sa boitshwaro bja batho setšhabeng, ke rata gore go a thabiša - go bona kgolo ya dinyakišišo tikologong ye, yeo e bego e hlokomologilwe nkgokolofaseng nakonyana ye e fetilego. Ka nnete, ke thabile kudu go bona gore khutsofatšo ya *STEM* bjale e nabišitšwe go ba *STEAM* ka koketšo ya leletere la A, leo le emelago *Arts* kgopolong ye e nabilego ya tšona, ka ge se e le karolo ye bohlokwa ye e lebanwego ke šedi ye e

tletšego ya rena.

Ka gorealo ke rata go lebogiša Ngk Selematsela le bašomimmogo ba rena ba *Portfolio Research, Postgraduate Studies, Innovation and Commercialisation* ge ba ile ba beakanya lenaneo leo le kwagalago leo le netefaditšwego go akaretša phapano ya tikologo ya rena ya dinyakišišo.

Baeng, banna le basadi bao ba hlomphegago, tlhagelelo ya tlihabologo ya batho e theilwe go tsebo le go bopša ke go nyaka go tseba ga batho. *Nyako ya go tseba* ya rena ka mehla e fentše poifo ya bosatsebjejo, gomme moya wa rena wa bohloki le boitšhimolloši le tšona di netefaditše gore bogolo bja seo re ithutilego sona bo fetotšwe go ba tlihabollo le Katlego tša batho – ka go tšwelelo ya rena bjalo ka batho gape bjalo ka planete. Ka nako ye lereo la *Fourth Industrial Revolution* le bego le le molomong wa motho yo mongwe le yo mongwe gape seo le se akaretšago se tanyago šedi nkgokolofaseng, rena mo ntlhoreng ya godimodimo ya borwa re katane le dikgogakgogano tša rena tša diphetogo, kgolo le tšwelopele - thagarago ya rena ya kišopele le katlego – yeo e ka bego goba e ka se bego bohlokwa go maatla ka moka ao a hlohleletšago Phetogo ya Intasteri ya Bone (Fourth Industrial Revolution). Re ithutile, ebile re sa tšwela pele go ithuta gore le ge “motho a sa swane le sehlakahlaka” le ge go le bjalo, re na le pitšo ya go

dira dikemong tša rena, nakong ye nngwe go tšwetša pele ditlhohleletšo tša dinyakišišo le maithomelo tšeo di ka no bago di le kgahlanong le tša tikologong ya nkgokolofaseng. Re swanetše go ba le boitshepo bja go dira seo, le go bela tikologo ye e lego ya rena.

Se gabotsebotse ke seo se swanetšego go ya le dingangišano tša bjale ka ga dikhuetšo tša tsebo go tšwa ditšhabeg tše dingwe le khuetšo ye e tšwelago pele le maatla a tšona go tikologo le ditlwaelo tša rena tša thuto ya godingwana, gagolo ditlwaelo tša rena tša dinyakišišo. Go tšea karolo dingangišanong tše, re tla ba le seabe go tshepetšo ya boikhwetšo le boikgafo tše di nyalelanago le ditaba tšeo di išago go wona moya wo o hlalošago seo go ba Moafrika go lego sona.

Go ruma, bašomimmogo, banna le basadi, mo gongwe ntlha ya boinaganišišo ke ye: tikologong ya sepolotiki ya bjale ye e fetogafetogago gape ye hlohlago maikutlo, go na le kotsi ya mannete ya tlwaelo ya tšweletšopele ya polelo ya makgethe le mebolelwana go kgahla batho, ye gantši e akaretšago ditšhupetšo tše di hlokago botebo, tše di sa holego batho bao ba fapanego ba ba nago le khuetšo ye kgolo go ba bangwe. O se dire phošo, re lemoga ka botlalo nyako ya dibaka diinstitšhušeneng tša rena tša mohuta wo wa tšhologo, tokollo le tlhagišo. Ke na le tshepo ya gore Unisa ka nnete e fa dibaka tšeo. Beke ye ya dinyakišišo le

maithomelo ke ye nngwe ya tšona.

Le ge go le bjalo, a re se lebaleng dinyakišišo tša mannete tšeo di nago le mohola tše di dirwago le go tšweletšwa yunibesithing ye le diinstitšhušeneng tša borena tše dingwe tše ntši mo le mafelong a mangwe kontinenteng *gonabjale*, tšeo nakong ye nngwe di timelelago modumong wo mobe. Ge re ka lemoga ka makgonthe tikologo ya rena gape re ikgafela ka mannete go iša dinyakišišo pele ka maikemišetšo a go fihlelela diyunibesithi tša Afrika tše di tlišago diphetogo gape di ikemetšego malebana le go hwetša tsebo le mabokgoni, gona maatla a rena a swanetše go lebišwa go kutollong, ponagatšong le go abelana ditaodišwana, diphatlalatši le ditšweletšo tše dingwe tša baithuti ba rena ba Afrika.

Ka gona, ge o le gare o itokišetša go ipshina ka beke ye e kgahlišago ye, mo gongwe nka hlohleletša rena ka moka go nagana ka moo Unisa, yeo e nago le bokgobapuku bjo bogologolo go fetiša seripeng sa lefase sa ka mo borwa, e ka thomago go kgoboketša, go beakanya ka mananeo le go bontšha mediro ya banyakišiši ba rena ka ga ditaba tše bohlokwa tše, le ka moo badirišani ba rena ba thuto ba ka thekganago ka go diriša le go šupetša go tše ge ba hlama lenaneo la bona la thuto seswa le dinyakišišong tša bona, go akaretšwa ge ba dira ditlhagišo dikhonferenseng le diseminareng.

Nakong ya pulo ya kamogelo ya rena ngwaga wo ke boletše gore rena bjalo ka yunibesithi re swanetše go tlogela *go bolela ka ga* phetogo re itlwaetše *go phethagatša* phetogo. Dinyakišišo le maithomelo e tla ba, ebile e swanetše go ba mohlala wo mobotse wa boikgafo. Re swanetše go tšwetša dinyakišišo tša rena pele le go thekga banyakišiši ba rena.

Diyunibesithi ka mehla di šupša bjalo ka lefelo leo le lego lefaseng la lona le nnoši , le le lego kgole le dinnete tša ditšhabeng tšeo di di direlago, gomme ka gorealo re laelwa go bontšha ntle le pelaelo gore gabotsebotse ga go ka tsela yeo. Dinyakišišo le maithomelo di swanetše go fa tlhalošo ye e kwagalago go kgontšha batho ka bophara go tšea karolo le go fa tsebo, gomme diinstitušene di swanetše go gata ka mošito go huetša morero wa kgodišo le molaotshepetšo go hola setšhaba le lefase.

Ke le lakaletša katlego, maikemišetšo ao a hlohlago dikgopolo le go le šušumetša bekeng ye ge re keteka dinyakišišo le maithomelo mo Unisa.

Ke a le
leboga.

